

Seyyed Hossein Nasr
S engleskog preveo Haris Dubravac
Ibn Sina: Opći pregled*

Izvor: Seyyed Hossein Nasr, The Islamic Intellectual Tradition in Persia (Islamska intelektualna tradicija u Perziji), uredio Mehdi Amin Razavi, Routledge, London i New York, 2013, str. 66-76.

UDK 101.9

Sažetak

U ovom radu, neopterećenom brojnim podnožnim napomenama, autor ukratko predstavlja život i djelo Ibn Sinaa (Avicenne) – jedne od ključnih ličnosti u islamskoj filozofiji. Na početku navodi osnovne životopisne činjenice i Ibn Sinaova glavna djela. Potom govori o filozofskom gledištu ovog mislioca koji se svrstava u sami vrh peripatetičke filozofije. Nakon toga, razmatraju se njegova stanovišta vezana za logiku, jezik, metafiziku, kosmologiju, psihologiju, prirodnu filozofiju, medicinu i farmakologiju. Na kraju se sažeto prikazuje utjecaj koji je ostvario kako na Istoku tako i na Zapadu.

Ključne riječi: Ibn Sina (Avicenna), islamska filozofija, peripatetička filozofija, logika, jezik, metafizika, kosmologija, psihologija, prirodna filozofija, medicina, farmakologija.

* Ovaj esej je prvobitno objavljen u *Dictionary of the Middle Ages*, sv. 2, Collier Macmillan Canada Press, New York, 1988, str. 302-307.

Ibn Sina (Abū 'Alī al-Ḥusayn ibn 'Abdallāh ibn Sīnā, 980–1037. god.), islamski filozof, naučnik i liječnik, na Zapadu poznat kao Avicenna, a na Istoku ponekad kao Bū 'Alī (sin 'Alija) pa i kao Šejhul-raīs (najistaknutiji među mudrima).

Ibn Sina je rođen u perzijskom gradu Buhari u ismailijskoj porodici posvećenoj nauci. Pokazao je nevjerovatnu prijevremenu zrelost pa je u ranoj mladosti naučio Kur'an i savladao religijske znanosti. U dobi od šesnaest godina već je bio poznat kao liječnik te je u tom svojstvu dobio pristup kraljevskoj samanijskoj biblioteci nakon uspješnog liječenja Nūḥa ibn Mansūra – samanijskog princa. Marljivo proučavanje u ovoj izuzetno bogatoj biblioteci omogućilo je Ibn Sinau da savlada druge nauke, uključujući i metafiziku, tako da je na kraju svog života mogao spomenuti u svojoj autobiografiji da nije znao tad više od onoga što je znao u osamnaestoj godini. On je bez sumnje najvažniji samouki učitelj u islamskoj filozofiji i medicini, gdje se snažno naglašava stalno prenošenje znanja s učitelja na učenika.

U dobi od dvadeset i jednu godinu Ibn Sina je već postao nadaleko poznat liječnik i naučnik čije su usluge izbliza i izdaleka tražili prinčevi i kraljevi, uključujući Mahmuda od Gazne, koji je zauzeto Buharu u tom vremenu. Ali, Ibn Sina je osjećao određenu nenaklonost prema ovom slavnom osvajaču pa je otputovao iz svog rodnog grada da bi ostatak svoga burnog života proveo u raznoraznim gradovima Perzije u vrijeme kad su, zbog turskih seoba, mjesnih ustanaka, borbi između tamošnjih vladara i središnjeg hilafeta, Perzija i susjedne zemlje proživljavale razdoblje stalnog nereda. Fizički snažan, prešao je pješke okrutnu pustinju od Buhare do Kaspijskog mora pa je preživio mukotrпно putovanje dok su njegovi pratiloci tragično skončali.

Od ovog odlaska pa nadalje, Ibn Sinaov život obilježile su putešestvije od jednog grada do drugog te bi radio ili kao dvorski ljekar ili, povremeno, kao državni službenik. Neko je vrijeme putovao Horasanom, pa je zatim otišao do Rejja, do jednog od bujevičkih dvoraca, a odatle do obližnjeg Kazvina. Međutim, nijedan od ovih gradova nije mu pružio podršku koja bi mu omogućila miran naučni život koji je tražio. Stoga je

prihvatio poziv jednog bujevičkog princa, Shams al-Dawlata, da ode do Hamedana u zapadnoj Perziji. Tamo je stekao naklonost vladara postavši glavni dvorski liječnik pa čak i vezir, usljed čega se morao suočiti s političkim spletkama i zbog čega je jednom bio pritvoren.

Godine 1022, nakon smrti Shams al-Dawlata te usljed velikih poteškoća koje su ga pratile, Ibn Sina je napustio Hamedan i otišao u Isfahan, gdje je uživao najduže razdoblje spokoja u svojim zrelim godinama – razdoblje od četrnaest godina. Tokom ovog vremena, osim toga što je bio dvorski ljekar, redovno je predavao u školi koja i danas postoji u starom gradu Isfahanu te je napisao većinu svojih knjiga. Godine 1037, prateći vladara 'Alā' al-Dawlata u jednom pohodu, razbolio se pa je ubrzo nakon toga umro u Hamedanu od posljedica kolika. U Hamedanu se nalazi njegovo turbe, obnovljeno 1950-ih, i jedan je od glavnih historijskih spomenika Perzije do danas.

Zbog nevjerovatne moći koncentracije koja mu je omogućila da izdiktira čak i najteža djela iz metafizike prateći jednog vladara u bici, Ibn Sina je bio kadar napisati ogroman korpus uprkos nesređenom životu koji mu je bilo suđeno voditi. Spominje se da je napisao više od dvjesto dvadeset djela, u rasponu od goleme knjige *Kitāb al-shifā'* (Knjiga izlječenja), koja je najveća enciklopedija znanja koju je sastavila jedna osoba u srednjovjekovlju, do rasprava od nekoliko stranica. Ova djela obuhvaćaju gotovo svaku granu znanja, od metafizike do medicine, u skladu s objedinjujućom i istovremeno enciklopedijskom genijalnošću Ibn Sinaa.

Kitāb al-Shifā' sastoji se od četiri knjige posvećene logici, prirodnoj filozofiji (*tabī'īyyāt*), matematici (*riyādiyyāt*) i metafizici (*ilāhiyyāt*). *Kitāb al-najāt* (Knjiga oslobođenja) kraći je sažetak djela *Shifā'*, dok *Kitāb al-ishārāt wa'l-tanbihāt* (Knjiga naputaka i opasaka) predstavlja posljednje značajno Ibn Sinaovo filozofsko djelo i najličnije izlaganje njegovih filozofskih gledišta. Njegove ostale važne filozofske rasprave uključuju *Kitāb al-hidāyah* (Knjiga upute), *'Uyūn al-hikmah* (Vrela mudrosti), *Al-Mabda' wa'l-ma'ād* (Knjiga o ishodištu i kraju) i *Dānesb-nāme-ye 'alā'i* (Knjiga o znanju za 'Alā' al-Dawlata), što

je prvo djelo iz peripatetičke filozofije na perzijskom, te vizionarska kazivanja *Ḥayy ibn Yaqzān* (Živi sin Budnog), *Risālat al-ṭayr* (Rasprava o ptici) i *Salāmān wa Absāl* (Salaman i Absal) koja obuhvaćaju jedan ciklus u kojem se mogu naći glavne sastavnice njegove "istočne filozofije". Ibn Sina je napisao i niz kratkih rasprava o skrivanim znanostima te mističkim, teološkim i religijskim temama, uključujući tumačenja Kur'ana u kojima ne pokazuje nikakve posebne ismailijske sklonosti. Ustvari, teško je procijeniti koje tumačenje islama je slijedio.

Njegova najvažnija naučna djela jesu poglavlja o prirodnoj filozofiji i matematici u djelima *Shifā' i Al-Qānūn fi'l-ṭibb* (Kanon medicine), što je možda najpoznatije djelo u historiji medicine i na Istoku i na Zapadu. Sastavljena od pet knjiga posvećenih načelima medicine, *materia medica*, bolestima od glave do pete, bolestima koje nisu ograničene na određeni organ i složenim lijekovima, ova knjiga je služila kao prava pravcata medicinska biblija na Zapadu skoro sve do modernih vremena, dok se i dalje koristi u Indiji i islamskom svijetu do dana današnjeg. Ibn Sina je također napisao četrdesetak drugih medicinskih djela, uključujući i *Al-Urjūzah fi'l-ṭibb* (Poema o medicini) koju su studenti medicine koristili za pamćenje načela medicine i farmakologije.

Ibn Sina je napisao važne rasprave o jeziku, gramatici i fonetici te je posvetio mnoge stranice djela *Shifā'* proučavanju politike i sociologije. Također je bio vrstan pjesnik, a mnoge njegove poeme koje su se bavile filozofskim i medicinskim temama na arapskom i perzijskom jeziku preživjele su do danas.

Filozofsko gledište

Ibn Sina obilježava vrhunac islamske peripatetičke (*mashshā'i*) filozofije. Upotpunio je i usavršio pokret koji su započeli Al-Kindi, Al-Farabi, Al-ʿAmiri i drugi da bi uskladili filozofije Aristotela i novoplatonizma u okrilju jedinstvenih učenja Kur'ana te u svijetu ibrahimovskog jednobojstva kakvo je ponovno potvrđeno posredstvom islamske objave. Ibn Sina je bez sumnje najopćenitiji i najobuhvatniji od ovih muslimanskih peripatetika, mnogo utjecajni u kasnijoj islamskoj historiji od

Ibn Rušda (Averroës) s kojim je, stoljeće i po kasnije, zapadnjačko tumačenje ove škole u Španiji doseglo vrhunac. Ibn Sina je ostavio pečat svoje genijalnosti na jedno veliko objedinjavanje koje je postalo trajno intelektualno gledište unutar islamskog svijeta. Oslanjajući se na jedinstvena učenja islama, crpio je iz aristotelijanske logike i fizike, novoplatonske metafizike i psihologije, pa čak i iz određenih dijelova stoicizma i hermetizma te je izgradio filozofiju koja označava početak srednjovjekovne filozofije u zapadnjačkom smislu tog izraza.

Međutim, iako je bio najveći muslimanski peripatetički filozof, Ibn Sina je također bio naklonjen ezoteričnijem i gnostičijem obliku mudrosti zasnovanom na unutarnjem prosvjetljenju i pounutrašnjenju kosmosa u toku putovanja duše izvan svih kosmičkih očitovanja. U svojoj knjizi *Manṭiq al-mashriqiyyin* (Logika istočnjaka), vizionarskim kazivanjima i drugim djelima, pisao je o toj mudrosti koja je istovremeno bila prosvjetljujuća i istočna, a koju će u dvanaestom stoljeću potpuno razraditi učitelj škole prosvjetljenja (*ishrāq*) – Shihāb al-Dīn Suhrawardī.

Logika i jezik

Zajedno s Al-Farabijem i Ibn Rušdom, Ibn Sina je najveći od muslimanskih logičara i naj-sistematičniji među njima. Kad se pojavio, starija bagdadska škola, u kojoj se proučavanje logike zasnivalo na metodi pisanja komentara na Aristotelov *Organon*, gotovo je zamrla, a nova djelatnost pisanja neovisnih priručnika o logici još nije započela. Sam Ibn Sina je veza između ove dvije faze. On je sistematizirao ranija djela, posebno Al-Farabijeva, ali Ibn Sinaov rad nije bio ograničen na razradu i sistematizaciju. Promišljao je o ulozi logike kao oruđa filozofije i njene grane. On je iznio podrobnu teoriju o hipotetičkim i disjunktivnim silogizmima te je razmatrao artikulaciju s obzirom i na kvalitet i na kvantitet. Razradio je teoriju pojedinačnih sudova na način sličan stoicističkom. Također, bavio se teorijom logičke definicije i razvrstavanja. Ove i druge osobnosti njegove logike postavljaju ga kao jednu od najistaknutijih ličnosti u razvoju te discipline u srednjovjekovnom razdoblju.

Ibn Sina se živo zanimao za upotrebu jezika u logici i filozofiji općenito. Ne samo da je načinio studije o porijeklu jezika te vezi između riječi i njenog značenja nego je i pokušao razraditi i razjasniti filozofski pojmovnik zasnovan na njegovom semantičkom gledištu. Dok se na arapskom morao oslanjati na postojeći tehnički vokabular, koji je u mnogim slučajevima preradio, na perzijskom je proveo mnogo odvažniji zadatak nastojeći stvoriti potpuno novi vokabular i jezik da izrazi peripatetičku filozofiju prvi put na svom drugom jeziku. *Dānesh-nāme* je neprocjenjiv spis sa stanovišta odnosa između jezika i filozofskog značenja i najvažniji izvor za tradicionalnu filozofiju jezika i semantike.

Metafizika i kosmologija

Ibn Sina se s pravom naziva prvim filozofom bitka, jer je upravo on, a ne grčki filozofi, smjestio proučavanje bitka (ontologiju) u srce filozofije. Zbog utjecaja jednobožačke objave, naime, islama, kojem je bio posvećen i čija je načela slijedio, on je smatrao proučavanje bitka srcem one najviše nauke koja je, još od Aristotela, postala poznata kao metafizika. Istina je da je i za Aristotela proučavanje bitka bilo važno, ali značenje ovog osnovnog koncepta u djelu ove dvojice mislilaca prilično je različito. Prije svega, koncept egzistencije se ne pojavljuje kao definitivan i jasan koncept u grčkoj filozofiji kako se to zbiva u islamskoj filozofiji, posebno kod Ibn Sinaa. Drugo, Ibn Sina razlikuje nužnost i kontingentnost kao osnovnu razliku između Čistog Bitka, onog koji je Božiji te se uveliko razlikuje od aristotelijanskog razumijevanja bitka, i egzistencije svega što je drukčije od Njega. Bog je Nužni Bitak (*wājib al-wujūd*), dok su egzistenti kontingentni (*mumkin al-wujūd*) pa se otuda u osnovi oslanjaju na Nužni Bitak, bez kojeg bi doslovno bili ništa. Ibn Sina je također načinio jasnu razliku između egzistencije i kviditeta, koja, zajedno s razlikom između nužnosti, kontingentnosti i nemogućnosti (*imtinā*), čini okosnicu njegove ontologije. U svim stvorenjima, egzistencija se dodaje njihovom kviditetu odnosno esenciji. Samo su u Nužnom Bitku jedno te isto. Na

srednjovjekovne skolastičke rasprave o esenciji i egzistenciji snažno su utjecali Ibn Sina i drugi islamski filozofi. Dovoljno je uporediti grčke, arapske i latinske tekstove da se vidi da je ono što razlikuje srednjovjekovnu filozofiju od grčko-helenističke filozofije ukorijenjeno u ibnsinaovskim i farabijevskim raspravama o bitku.

Osim isticanja jednosti Nužnog Bitka u skladu s jedincatim gledištem islama, Ibn Sina također potvrđuje nužnost da Jedan daje od Sebe, da emanira i izaziva očitovanje. On zasniva stvaranje svijeta ne samo na Božanskoj Volji nego i na Božanskoj Prirodi. Bivajući i Apsolutnim i Beskonačnim, Bog ne može a da ne stvara svijet, bez kojeg ne bi bio Stvoritelj (*Al-khāliq*) kako je opisan u Kur'anu. Otuda postoji prvo stvaranje ili očitovanje Jednog, koje Ibn Sina poistovjećuje s Logosom odnosno Sveopćim Intelantom (*Al-'aql*). Intelakt motri Jednog kao Nužni Bitak, sebe kao kontingentnost i svoju egzistenciju kakvu iziskuje Jedan. Iz ova tri načina motrenja proizlazi Drugi Intelakt, Prva Duša i Prvo Nebo – tok koji traje sve dok ne nastane kosmos. Stoga je stvaranje povezano s motrenjem, a egzistencija sa znanjem.

Ibn Sina je bio dobro svjestan kako aristotelijanskog tako i ptolemejskog astronomskog sistema pa je oba opisao u različitim djelima. Što se tiče kosmologije, usvojio je shemu devet sfera islamske astronomije, zasnovanu na babilonskoj i grčkoj, te je povezao emanaciju Intelakta, čija je ideja bila vezana za plotinjansku emanaciju Intelakta i Duša iz Jednog, s vidljivim nebesima. Međutim, Ibn Sina nije zapao u ni u jedan oblik takozvanog panteizma s obzorom na to da je uvijek naglašavao kontingentnost svega što postoji, od Sveopćeg Intelakta do praha zemaljskog, pred Jednim Nužnim Bitkom. Drugi Intelakt u ovoj shemi odgovara najvišem nebu iznad nepomičnih zvijezda, a Deseti Intelakt Mjesecu ispod kojeg započinje svijet nastajanja i nestajanja. U podmesečevom svijetu, forma i materija su združene da bi sačinjavale tijela i tu postoji stalna promjena, nove forme nameće podmesečevoj materiji Deseti Intelakt, koji se otuda naziva *Davalac formi* (*wāhib al-ṣuwar*; latinski – *dator formarum*).

Ibn Sinaova kosmologija također naglašava ideju lanca bića čije se porijeklo može vidjeti u grčkoj filozofiji, ali koja je zapravo prvi put bila “upotpunjena” tek u djelu *Kitāb al-shifā*; tu Ibn Sina u potpunosti razmatra tri kraljevstva (minerale, biljke i životinje), dovršavajući Aristotelov rad u zoologiji i Teofrastov u botanici te uključujući lanac unutar prirodnog svijeta u sveopću hijerarhiju egzistencije koja doseže do Jednog Koji ostaje transcendentan u odnosu na dotični lanac. Osim toga, u svojoj *istočnoj filozofiji*, Ibn Sina je razvio ezoterijsku kosmologiju u kojoj kosmos nije opisan samo naučno, već je oslikan kao kripta kroz koju čovjek mora proputovati i koju na kraju mora nadići. Naime, postoje određene latinske apokrifne rasprave o putovanju duše krozkosmos i izvan njega pripisane Ibn Sinau.

Psihologija

Oslanjajući se na Aristotelovo djelo *De Anima* i aleksandrijske komentatore, ali i dodajući dijelove koji se u tim izvorima ne mogu jasno pronaći, Ibn Sina je razvio psihologiju sposobnosti zasnovanu na odnosu između pet vanjskih i pet unutarnjih čula. On je također razvrstao duše (*nafs*) na biljne, životinjske i ljudske odnosno racionalne, pri čemu svaka duša posjeduje određene sposobnosti koje su zapravo u potpunosti razvijene samo u nekim vrstama određenog kraljevstva. Samo su u čovjeku potpuno razvijene sve sposobnosti koje pripadaju svim trima dušama koje posjeduje unutar sebe. Ibn Sina povezuje postepeni razvoj svake sposobnosti s velikim lancem bića, koji se zasniva na osnovnom pojmu hijerarhije i sve većem stepenu savršenstva kako se ovaj lanac uspinje.

Islamski filozofi kakvi su Al-Kindi i Al-Farabi razvili su ideju stupnjeva i razina intelekta, od potencijalnog do Aktivnog Intelekta. Ovo temeljno učenje, koje je bilo poznato i o kojem se mnogo raspravljalo na srednjovjekovnom zapadu, dobilo je svoju potpunu razradu kod Ibn Sinaa, za kojeg um prima forme od Aktivnog Intelekta te se postepenim usavršavanjem može ujediniti s njim.

Prirodna filozofija

Doprinosi Ibn Sinaa različitim granama prirodnih znanosti su tako brojni da bi se mogli nabrojati u bilo kojoj kratkoj studiji. Njegovo najvažnije nastojanje u fizici bilo je razviti – u kontekstu četiri aristotelijanska uzroka i teorije hilomorfizma – kritiziranje Aristotelove teorije projektilnog kretanja koje je započeo Ivan Filopon. Ibn Sina je, poput Filopona, vjerovao da u slučaju takvog kretanja, moć daje pokretnom tijelu uzrok koji pokreće tijelo. Štaviše, za razliku od Filopona, Ibn Sina je tvrdio da se ta moć, koju je nazvao *mayl gasrī* (latinski – *inclinatio violenta*), neće raspršiti u vakuumu. On je također pokušao odrediti kvantitativni odnos između brzine i težine jednog takvog tijela. Upravo je ta glavna ideja, posredstvom spisā Petra Olivija i Jeana Buridana, u konačnici dovela do Galilejeve teorije impetusa. Stoga se korijen ključnog koncepta zamaha može naći u Ibn Sinaovoj kritici aristotelijanske teorije projektilnog kretanja.

U geologiji je Ibn Sina pokazao ponešto od svoje oštroumnosti u opažanju i eksperimentiranju istražujući meteore i proučavajući proces taloženja. Ali, možda je njegov najvažniji doprinos bio u razvrstavanju tvari i sistematskom proučavanju minerala u odjeljku djela *Shifā* koji je postao poznat na Zapadu kao *De Mineralibus* a pripisivao se Aristotelu sve do modernih vremena. Ibn Sina je također načinio važne studije iz botanike, ali skoro uvijek u vezi s medicinskim svojstvima bilja.

Medicina i farmakologija

Ibn Sina je nesumnjivo najpoznatiji muslimanski ljekar. U njegovom je djelu veliko objedinjavanje hipokratske, galenske i dioskoridske, te indijske i iranske medicinske tradicije dostiglo najsavršenije obličje. Autor *Qānūna*, koji je bio štampan na latinskom blizu trideset puta prije doba moderne medicine a koji se i danas koristi u islamskom i indijskom svijetu, dobio je titulu princa liječnika u Evropi, dok je na Istoku njegova slava postala toliko poslovična da je ušao u narodnu književnost Perzijanaca, Arapa, Turaka i indijskih muslimana.

U medicini je Ibn Sina spojio filozofirajuću sklonost s kliničkim opažanjem i oštroumljem. Osigurao je ogroman okvir za medicinu pružajući filozofiju medicine zasnovanu na unutarnjem ravnovjesju između različitih temperamenata i humorā te između tijela i različitih duša. Također je naglasio neophodnost ekološke ravnoteže između tijela i okoline koja uključuje ne samo hranu i prehranu, čiji je značaj za zdravlje isticao, nego i zrak te druge činioce, uključujući i zvuk. Ibn Sina je također savladao psihosomatsku medicinu pa je bio potpuno svjestan važnosti zdravlja uma i duše za tijelo.

Zaslужan je za otkriće tumora na mozgu i čira na želucu. On je bio prvi koji je pravilno dijagnosticirao meningitis i shvatio zarazni karakter tuberkuloze. Objasnio je moždani udar i facijalnu paralizu te je uspio razlikovati napade epilepsije i epileptiformnu histeriju. On je proučavao neplodnost i seksualnost pa je čak predložio operaciju za ljude koji pokazuju biseksualnost. Osim toga što je naglasio higijenu i preventivnu medicinu, mnogo je pisao o značaju pravilne prehrane za zdravlje, počevši od majčinog mlijeka čiju je važnost za pravilan rast novorođenčeta potcrtao. U upotrebi lijekova istakao je bilje te je razvio postojeću farmakopeju do te mjere da do dana današnjeg služi kao osnova mnogim medicinskim praksama u islamskom svijetu.

Utjecaj – istok i zapad

Filozofija Ibn Sinaa, premda su je napadali eš'arijski teolozi poput Gazalija i Fahrudina Razija, zadobila je ponovnu podršku u trinaestom stoljeću od Nasiruddin Tusija pa je preživjela u istočnom islamskom svijetu dugo poslije slabljenja peripatetičke filozofije u muslimanskoj Španiji nakon smrti Ibn Rušda. U stvari, ibnsinaovska filozofija postala je trajna intelektualna struja u islamskom svijetu i ima pobornike do dana današnjeg. U međuvremenu, njegovi medicinski spisi su stekli sveopće priznanje diljem islamskoga svijeta, a njegovo ime postalo je istoznačno s islamskom medicinom na koju se ponekad ukazuje i kao *tibb-i Bū Ali* (Ibn Sinaova medicina). U savremenom

oživljavanju islamske medicine, posebno u Indiji i Pakistanu, njegov utjecaj ostaje zamašan. Ličnost Ibn Sinaa trajno je obilježje islamskog mišljenja, umjetnosti i znanosti kad god i gdje god se oni njeguju.

Na Zapadu, koji je upoznao Ibn Sinaa kao Avicennu (posredstvom hebrejskih izvora), djela ovog učitelja počela su se prevoditi u Toledo pod nadzorom Dominga Gonzalesa. Najistaknutiji prevodioci bili su jevrejski avicenijanski filozof Abraham ibn Dā'ūd, odnosno Avendeuth i Gerard od Kremone. U sicilijanskoj školi također je velika pažnja bila posvećena Ibn Sinau kojeg je prevodio Michael Scot. Proces prevođenja Ibn Sinavih djela nastavljen je tokom srednjeg vijeka i trajao je do šesnaestog stoljeća s Andreom Alpegom. Zbog toga, velik dio iako ne sav *Shifā'*, zatim *Najāt*, *Autobiografija*, *Qānūn* i manja djela, pojavila su se na latinskom dok ništa od "istočne filozofije" i kasnih tekstova poput *Ishārāta* nije stiglo na Zapad.

Premda se tu latinski avicenizam nije razvio na prepoznatljiv način kao latinski averoizizam, utjecaj Ibn Sinaa može se vidjeti u gotovo svim važnim kasnijim ličnostima skolastike i on je, nakon Averroësa, bez sumnje najutjecajniji islamski filozof na Zapadu. Neposredni utjecaj Ibn Sinaa vidljiv je kod augustijanaca, počevši od samog Gonzalesa i u pravcu mišljenja koje Gilson naziva *Avicennian Augustinianism* (avicenijanski augustinizam). Njegov utjecaj se također može vidjeti kod Williama od Auvergne, Aleksandra Haleškog, Alberta Velikog, Tome Akvinskog a posebno kod Rogera Bacona i Duns Škota, od kojih posljednji započinje proučavanje metafizike sa stanovišta koje je blisko Ibn Sinaovom. Ali, začudo, latinizacija Ibn Sinaa značila je i sekularizaciju avicenijanskog univerzuma pomoću isključivanja meleka koji igraju tako važnu ulogu u avicenijanskom kosmosu i posredstvom odbacivanja njegove teorije o prosvjetljenju uma od Aktivnog Intelakta koje je također poistovjetio s melekom objave. Zbog toga se Avicenna, koji je tako postao dobro poznat latinskom zapadu, postepeno odvajao od Ibn Sinaa kojeg je islamski svijet sve više gledao očima suhraverdijanske filozofije prosvjetljenja.

Bibliografija

Izvori:

Avicennae de congelatione et conglutinatione lapidum, E. J. Holmyard i D. C. Mandeville, prev. (1927); *Avicenna on Theology*, Arthur J. Arberry, prev. (1951); *Avicenna Poem on Medicine*, Haven C. Krueger, prev. (1963); *Avicenna's Psychology*, F. Rahman, prev. (1952); *The Life of Ibn Sina*, William E. Gohlman, prev. (1974); *Le Livre de science*, Mohammad Achena i Henri Massé, prev., 2 sv. (1955–1958); *Le Livre des directives et remarques*, A. M. Goichon, prev. (1951); *The Metaphysica of Avicenna (Ibn Sinā)*, Parviz Morewedge, prev. (1973); *Die Metaphysik Avicennas*, Max Horten, prev. (1907); *La Métaphysique du Shifā': Livres I à V*, Georges C. Anawati, prev., I (1978.); *Psychologie d'Ibn Sinā*, Jan Bakos, prev., 2 sv. (1956); *A Treatise on the Canon of Medicine of Avicenna*, O. Cameron Gruner, prev. (1930).

Studije:

Soheil Afnan, *Avicenna: His Life and Works* (1958); Georges C. Anawati, *Essai de bibliographie avicennienne*

(1950); Bernard Carra de Vaux, *Avicenne* (1900); Henry Corbin, *Avicenna and the Visionary Recital*, Willard Trask, prev. (1960); Miguel Cruz Hernández, *La metafísica de Avicenna* (1949); M. T. D'Alverny, "Avicenna latinus", u: *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du moyen âge*, 36–45 (1961–1970), 47 (1972); Louis Gardet, *La Pensée religieuse d'Avicenne (Ibn Sinā)* (1951); Étienne Gilson, "Avicenne et le point de départ de Duns Scot", u: *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du moyen âge*, 2 (1927); Amélie M. Goichon, *The Philosophy of Avicenna and Its Influence on Medieval Europe*, M. S. Khan, prev. (1969); Iran Society (Kalkuta), *Avicenna Commemoration Volume*, V. Courtois, ur. (1956); Seyyed H. Nasr, *Three Muslim Sages* (1975) i *An Introduction to Islamic Cosmological Doctrines* (1993); Mazhar H. Shah, *The General Principles of Avicenna's Canon of Medicine* (1966); Roland de Vaux, *Notes et textes sur l'avicennisme latin aux con fins des XII–XIII siècles* (1934); G. M. Wickens, ur., *Avicenna, Scientist and Philosopher. A Millenary Symposium* (1952).

Abstract

Ibn Sina: a General Overview

Seyyed Hossein Nasr

In this paper, which is not cluttered up with numerous footnotes, the author briefly presents the life and work of Ibn Sina (Avicenna) – one of the key figures in Islamic philosophy. At the beginning, main life facts of Ibn Sina and his main works are noted. After that, the author discusses the philosophical point of view of this intellectual who belongs to the very top of peripatetic philosophy. Then he analyses Ibn Sina's views pertaining to logics, language, metaphysics, cosmology, psychology, natural philosophy, medicine and pharmacology. In the end, the author briefly presents the impact which Ibn Sina made on both the East and West.

Keywords: Ibn Sina (Avicenna), Islamic philosophy, peripatetic philosophy, logics, language, metaphysics, cosmology, psychology, natural philosophy, medicine and pharmacology.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِهِ نَسْتَعِينُ
 سپاس و ستایش مر خداوند آفرید کار بخشاینده خدرا و
 درود بر پیغمبر و کرمیده وی محمد مصطفی و بر اهل بیت و یاران
 وی فرمان برضاک خداوند ما مالک عادل مؤید منصور و عساکر
 الدین علاءالدوله و غیر السکة و نایح الامة ابو جعفر محمد بن
 دشمن ^{از} ^{۱۲} ^{دشمن} امیر المؤمنین زندگانینش در از باد نجات پرورد
 و یاد شاهنشاهی فرزند آمد بنده و خادم درگاه وی که
 یافته ام اندر خدمت وی همه کامهای خویشی از اینجی و بزرگی
 و ستکوه و کفایه و برداختن بعلوم و نزدیک داشتن که مرخادمان
 این مجلس بزرگ و در کتابی تصنیف کنم بیارم که در همه آن در وی
 اصلا و نکتهای علم از علما و حکمت پیشینگان کرد آورم بقا
 اختصار یکی علم منطبق که وی علم تر از دست **دوم** علم طبیعیات
 که علم آن چیزهاست که جسم شایند دیدن و اندر جنبش و
 کرد شماند **سوم** علم هیات و نهاد عام و الخاص و تفسیر
 آسمانها و ستارگان چنانکه باز نموده که چون بنیاست حقیقه
 آن دانستن **چهارم** علم موسیقی و ساز نمودن سبب سازها و تارها
 و آوازها و نهادن لغتها **پنجم** علم آنچه برود از طبیعت است
 و چنان اختیار فتا که چون پرداخته آید از علم منطبق حکمت
 کرده آید که آغاز علم زبیرین کرده شود و بتدریج بعلوم زبیرین
 شده آید بخلاف آن که رسم و عدالتت پس اگر جائی چا و تباش
 از خوات بعلی ز علما، زبیرین کرده آید پس منقاد هر چند
 حواله

از
 ۱۲
 دشمن

۲
 خویشی که

معلق دارد

ساز و تارها
 نماید

حواله

که